

U tekstu **Ustanak u Srbu 27.7.1941. za „kralja i otadžbinu“** spomenuo sam tekstove koje sam vam poslao prije godinu dana.

Oni su citirani u kolumni Ante Nazora.

Medjutim, ono sto treba podvuci je činjenica da "hrvatska" vlast slavi nešto sto izvrsni povjesničar naziva protuhrvatskim ustankom.

Jasno je da takva vlast i ne može slaviti ništa drugo nego nešto protuhrvatsko.

Pa sto je ogavnije nego služiti velikosrpskom Memorandumu 2 i to poslije veličanstvene pobjede u Domovinskom ratu - pobjede u kojoj su parafrazirajući Slobodana Miloševića od srba hrvatski branitelji napravili ZEČEVE!

Kolumne Ante Nazor **Protuhrvatski ustanak u srpnju 1941.**

[Prilog za raspravu o 'devastaciji' Spomen područja Petrova gora](#)

Protuhrvatski ustanak u srpnju 1941.

Općenito, držim da nitko ne može jednako dobro poznavati cjelokupnu hrvatsku povijest, jer ljudski život nije toliko dug da bi se mogla pregledati potrebna količina arhivskoga gradiva i relevantnih izvora za svako razdoblje povijesti. Zato se „divim“ pojedinim „uglednim“ publicistima, a zapravo komesarima, koji su često u medijima u Hrvatskoj kao „nezamjenjivi autoriteti za sve“ – od stoljeća sedmog do danas, iako o pojedinim razdobljima povijesti znaju samo podatke koje su pročitali ili čuli u medijima.

Photo: Petak, 26 Srpanj 2013., 21:28

Autor: Ante Nazor: www.radiosarajevo.ba

U javnim nastupima uglavnom govorim o 1990-ima, jer je to razdoblje čijim se istraživanjem zadnjih 10-ak godina intenzivno bavim. To ne znači da o ostalim razdobljima hrvatske povijesti ne bih imao što reći, no držim primjerenijim da o, primjerice Drugom svjetskom ratu, govore kolege koji se time bave dugi niz godina i bolje od mene poznaju izvore i historiografiju o tom razdoblju. Općenito, držim da nitko ne može jednako dobro poznavati cjelokupnu hrvatsku povijest, jer ljudski život nije toliko dug da bi se mogla pregledati potrebna količina arhivskoga gradiva i relevantnih izvora za svako razdoblje povijesti. Zato se „divim“ pojedinim „uglednim“ publicistima, a zapravo komesarima, koji su često u medijima u Hrvatskoj kao „nezamjenjivi autoriteti za sve“ – od stoljeća sedmog do danas, iako o pojedinim razdobljima povijesti znaju samo podatke koje su pročitali ili čuli u medijima. Takvima je „konačna istina“ samo ono što je prihvatljivo njihovom svjetonazoru, bez obzira na činjenice. Njima povijesni izvori ništa ne znače.

Među njima su i „pravednici“ koji govore o „antifašističkom ustanku“ 27. srpnja 1941., a pritom prešućuju zločine nad Hrvatima, odnosno njegov protuhrvatski karakter. Upravo zbog upornog i besramnog ignoriranja zločina nad Hrvatima u srpnju i kolovozu 1941. godine, donosim jedan dokument iz toga razdoblja - „Izvjeshće od 20. kolovoza 1941. o pokolju nad Hrvatima na području između Bihaća i Bosanskoga Petrovca – Krnjeuša i ostala sela“. Iako to razdoblje ne istražujem intenzivno niti se izravno bavim problematikom Drugog svjetskog rata, o tome sam nešto pročitao, ali i čuo od neposrednih sudionika, jer je riječ o događaju koji se sudbonosno odrazio na život dijela moje obitelji. I ovu kolumnu pišem pod dojmom razgovora s prognanim Hrvatima koje sam prije neki dan, na blagdan Sv. Ilije 20. srpnja 2013., susreo u Bosanskom Grahovu. Svi su podrijetlom iz toga kraja, (Špiranovići, Sarići, Kardumi, Bilandžije, Vulići, Čuline, Čaćići itd.), a u drugoj polovici 1941. morali su napustiti svoje domove zato što su Hrvati i naseliti se diljem Hrvatske i svijeta. Razna prezimena, a ista sudbina, sličnja dojmjljiva i tužna sjećanja, pred kojima čovjek ne može sakriti emocije...

Zapravo, ovu kolumnu dugujem mome didi Jozi Špiranoviću, rođenom u selu Luka kraj Grahova, kojeg su četnici 1941. prognali s njegove čačevine. Naravno, i baki Anki, rodom iz Promine, s kojom je dijelio sudbinu. Nakon Drugog svjetskog rata nisu se smjeli vratiti u Luku, skrasili su se u Slavoniji koja ih je primila raširenih ruku. Namučili su se da bi u Đakovu stekli veću količinu zemlje i sagradili svoju kuću (u „švapske“ kuće na tom području, iz kojih su protjerani „folksdojčeri“, nisu htjeli ući – jer „ti su ljudi još živi“). Ali, Gra'ovo, svoj komadić Bosne, dida nikad nije zaboravio, ni prežalio. Zemlju u Đakovu 1980-ih otele su mu tadašnje vlasti, potom je umro i baka je ostala sama u kući, a 1991. opet je počeo rat. Velikosrpska politika pokrenula je novi projekt, Đakovo se našlo na udaru srpskih granata, baki je opet prijetilo progonstvo. Rekoše da je 1941. godina koja se vraća...

Moja mama imala je šest godina kad je njezina obitelj, zajedno s ostalim Hrvatima, morala pobjeći pred četnicima iz Potoka nedaleko od Drvara, gdje je dida radio na „Šipadovoj“ uskotračnoj pruzi. Dakle, nije bio pripadnik oružanih snaga NDH, a da su ga „ustanici“ uhvatili ubili bi ga kao i ostale Hrvate, koji su ubijeni iako nisu bili pripadnici oružanih formacija. Na vijest o dolasku naoružanih ustanika, poveo je obitelj u zbijeg. U žurbi je u kući ostavio nešto vrijedno i odlučio se vratiti po to. No, naišao je na „komšinicu“ Srpkinju, koja ga je upozorila da se ne vraća ako želi živjeti, jer su „na ledini kod kuće četnici“. Time mu je spasila život. Dakle, toga 27. srpnja 1941., koji je u bivšoj Jugoslaviji službeno postao Dan (antifašističkog) ustanka naroda BiH (i Hrvatske), Hrvati iz Potoka bježali su od četnika!

Jednako kao i Hrvati iz Drvara i okolice, iz Bosanskog Grahova i okolice (naselja Luka – odakle je moj dida, Korita, Ugarci, Obljaj i druga) te iz drugih naselja na tromeđi Like, Dalmacije i Bosne, istoga dana i nešto kasnije. Oni koji nisu pobjegli, bili su ubijeni („ustanici“ su u Drvaru ubili 300 Hrvata i nepoznat broj muslimana, a u Bosanskom Grahovu 62 Hrvata – među kojima je i obitelj lugara Stjepana i Anice Barać s najmanje šestero njihove djece, u rasponu od 18 godina, koliko je imala najstarija Marija do sedam mjeseci koliko su imale ubijene blizanke Nada i Vjera). Poznata je sudbina hodočasnika ubijenih kod Drvara na povratku s blagdana sv. Ane, zajedno s njihovim svećenikom Waldemarom Maximilianom Nestorom, kao i stanovnika Brotnje (28. srpnja ubijeni su svi zatečeni Hrvati, 37 članova obitelji Ivezić) te Hrvata iz naselja Boričevac u Lici i Vrtoče, Lastve, Zelinovca, Krnjeuše u BiH, koje su, zajedno sa ženama i djecom, početkom kolovoza 1941. „ustanici“ poubijali ili protjerali, a njihove kuće spalili (samo u Krnjeuši ubijeno je 130 Hrvata). O tome i drugim zločinima napisane su knjige i objavljeni dokumenti, no usprkos svemu navedenom, čak i činjenici da su „ustanici“ ili „gerilci“, kako su se još zvali, bili povezani s talijanskim fašistima, neki i dalje tvrde da je riječ isključivo o „antifašističkom“ ustanku, a pritom prešućuju hrvatske žrtve. Da mogu, zabranili bi i sjećanje na njih.

Masovna ubojstva Hrvata na graničnom području Hrvatske i Bosne i Hercegovine, koja su krajem srpnja i u kolovozu 1941. počinili srpski „ustanici“, protjerivanje Hrvata s toga područja i činjenica da se tamo nisu smjeli vratiti niti nakon 1945. (nekim naseljima čak su i groblja uništena, a vlasništvo nad zemljom koja im je oteta Hrvati ni do danas nisu uspjeli povratiti), pokazuju da je taj ustanak bio protuhrvatski, da je njegov cilj bio protjerivanje Hrvata s toga područja, odnosno stvaranje etnički čistoga, srpskoga područja. Izvori pokazuju da to nisu bili incidenti, niti „tek osveta za ustaške pokolje“, kako neki pokušavaju objasniti/opravdati zločine navodnih „antifašista“. Naravno da je ustanak logičan i često nužan odgovor pripadnika neke zajednice na teror koji trpe, pa se takvo objašnjenje - da je ustanak od 27. srpnja 1941. započeo zbog, odnosno protiv „ustaškog terora“, često navodi u historiografiji. No, pritom u obzir treba uzeti i događaje koji su prethodili uspostavi NDH (primjerice, ubojstva Hrvata), odnosno velikosrpsku politiku čiji su ciljevi određeni prije uspostave NDH (dakako, to ne opravdava zločine nad Srbima počinjene u vrijeme NDH). U svakom slučaju, bez obzira na razlog protuhrvatske psihoze i protuhrvatskog djelovanja Srba na spomenutom području, ne smije se prešutjeti činjenica da je spomenuti ustanak rezultirao terorom nad hrvatskim narodom, niti se za zločin može naći opravdanje, čak ni kad je počinitelj zločina „ratovao na pravoj strani“. To jednako vrijedi za sve ratove i sve „pobjednike“.

Neka se takvi „antifašisti“ napokon suoče s ljudima koji su kao djeca 27. srpnja 1941. protjerani iz svojih domova samo zato što su bili Hrvati. Neka dođu na misu u crkvu sv. Ilije na Obljaju kod Bosanskog Grahova na blagdan sv. Ilije i neka ljudima koji sada žive diljem Hrvatske i svijeta, jer se na svoja ognjišta nisu smjeli vratiti nakon 1945., objasne da to nije bio ustanak protiv Hrvata. Neka objasne kako je moguće da u bivšoj Jugoslaviji, u republičkom popisu spomenika žrtvama iz Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj, o čijem održavanju su trebale brinuti republičke ustanove (dakle, nešto kao registar spomenika od nacionalnog/republičkog značaja), nije naveden niti jedan spomenik ili ploča posvećena stradanju civila Hrvata u Drugom svjetskom ratu, koje su žrtve zločina četnika (ako su već svi „pobjednici“ morali biti bezgrešni i nevini, pa se nije smjelo govoriti o njihovim zločinima).

O stradanjima Hrvata u srpnju i kolovozu 1941. govore izvori i knjige („Hrvati Dinare: život, opstojnost, stradanje, nauk i pouka“, Zbornik radova okruglog stola održanog u Bosanskom Grahovu, 20. srpnja 1999., ur. Slavko Golijat, Split 2000.; Zdravko Dizdar – Mihael Sobolevski, „Prešućivani četnički zločini u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini: 1941.-1945.“, Zagreb 1999.; Zdravko Dizdar, „Četnički zločini u Bosni i Hercegovini 1941.-1945.“, Zagreb 2002.). Činjenice iz spomenutih knjiga i dokumenata na kojima su utemeljene treba ponavljati sve dok se u javnosti izbjegava govoriti o zločinima „ustanika“ nad Hrvatima i muslimanima u srpnju i kolovozu 1941. godine.

Ovdje ću navesti samo dio dokumenta, odnosno samo neke primjere ubojstava koje su počinili „ustanici“ nad Hrvatima početkom kolovoza 1941. (u dokumentu se poimenice navodi znatno veći broj žrtava). Navedeni primjeri jasno pokazuju je li cilj ustanka bio neutraliziranje oružanih snaga NDH ili istrebljenje Hrvata na tom području.

„...U samim Vrtočama se 2. kolovoza (1941., op. a.) odigrala krvava borba u kojoj su katolički stanovnici mjesta Vrtoče bili gotovo svi poubijani. U Vrtočama je bilo 6 katoličkih kuća, sa po prilici 50 stanovnika. Za vjeran prikaz tih grozota može nam poslužiti najbolje slučaj uglednog trgovca i gostioničara Josipa Matijevića. U subotu 2. kolovoza poklana je cijela njegova obitelj od 9 članova dok su samom Matijeviću odrubili glavu i stavili je na kolac te nosili okolo, a truplo bacili u oganj. ...“

Potom se u dokumentu opisuje događaj u Krnjeuši od 9. kolovoza, također subota: „Četnici su u 9 sati sa svih strana upali u selo, koje ima 12 katoličkih kuća sa oko 80 žitelja (kasnije se navodi da su se u Krnjeušu sklonili Hrvati s okolnih područja – „svega oko 800 duša“), koje su sve od reda opustošene i popaljene, a žitelji, kako smo utvrdili, gotovo svi poubijani. (...)

U isto vrijeme i pod istim okolnostima zapaljeno je oko 15 kuća malog katoličkog seoca Lastve (a prije toga zapaljeno je oko 20 kuća s ljudima u njima u selu Zelinovac, op. a.). (...) Tokom cijele subote i nedjelje četnici su hvatali ljude, žene i djecu. Neke su od njih i dalje ubijali, neke vodili (sa) sobom, a neke žive bacali u bunar zatim ih strijeljali i bunare natrpavali zemljom. (...)

O broju poginulih i nastradalih nedvojbeno smo mogli utvrditi sljedeće:

(...) Općinskog načelnika Ivana Matijevića starog 45 godina, rezali su po licu, otkidali prste i t. d., da je čovjek u najstrašnijm mukama izdahnuo. Iz njegove kuće zlostavljani su i ubijeni: žena Marija 45 godina stara, sinovi: Karlo 20 godina star, Nikola 15 godina star i kćeri: Ana 18 godina, Mara 8 godina i Kata 6 godina stara. Najstrašnije od svih mučen je župnik Krešimir Barišić 33 godine star. Njega su četnici izvukli iz načelnikove kuće, noževima ga izrezali i izboli po licu i tijelu, odsjekli mu prste, nos, uši i izboli oči te ga zatim poluživa bacili u zapaljenu crkvu. (...)

U kući porodice Nikole Balena ubijen je sam Nikola star oko 52 godine, sin mu Nikica star 18 godina, dok se za sudbinu još 4-ro djece, među kojima je najstarija Ana 23 godina stara bolesna i slaboumna, ništa ne zna. (...)

U kući Jure i Franje Balena ubijena im je majka Marta stara 52 godine, sestra Marija stara 18 godina, žena Jurina Ivka stara 28 godina, sinovi Jure i Mile, prvi 6 a drugi 7 godina star, Jozo 5 godina star, a Ivan dijete od 7 mjeseci bačen (je) živ u goruću kuću. (...)

U kući Ivana Balena (koji je sada u zarobljeništvu u Njemačkoj) živio je brat mu Dane i Toma, koji se sada nalazi u našoj vojsci. Iz te porodice ubijen je Dane Balen 27 godina star, žena mu Ruža 26 godina stara, sin Petar 4 godine star i sin Ilija dijete od 1 godine. Zatim su ubijene žena Ivanova Jeka stara 35 godina, kći Kata 13 godina, Milka 8 godina, Mara 5 godina i sin Drago 2 godine star. Isto tako ubijena je Tomina žena Anka stara 19 godina. (...)

Iz zadruge Matijević ubijen je Jure 34 godine star, otac Jurin Ilija 50 godina, majka Ana 50 godina, žena Ruža 36 godina, sin Mile 16 godina, Dane 12 godina, kćer Mara 5 godina, Anka 4 godine i Manda 5 mjeseca stara. (...)

Ilija Jurjević iz Lastvi općina Krnjeuša izjavljuje da su mu četnici bacili u bunar unuka Dragutina starog 1 godinu, a njega teško ranili u nogu, ali je ipak uspio pobjeći.“ (HDA, 1450. MF-D-2232, 320-330)

U hrvatskoj historiografiji i u javnosti raspravlja se o tome tko je organizirao ustanak 27. srpnja 1941. (komunisti ili lokalni velikosrpski nastrojani pojedinci), te je li među „ustanicima“ ili „gerilcima“, kako su se zvali, bilo više partizana ili četnika, odnosno, je li ustanak bio antifašistički ili velikosrpski (znanstveni rad o tome, kao i o suradnji ustanika s talijanskim fašistima i ulozu pojedinih komunista Hrvata u podizanju ustanka, napisao je Mario Jareb, „Prilog raspravi o karakteru ustanka od 27. srpnja 1941. godine“, ČSP, br. 3, str. 751-771, 2011.). Da se ne bi previše zamarala tom dilemom, vlast u Srbiji odlučila je da su i partizani i četnici bili antifašisti, iako je poznato da se velikosrpska ideja, čiji su četnici zagovornici i sljedbenici, provodila, odnosno bolje rečeno, može provoditi samo fašističkim (nacističkim) metodama. No, s obzirom na to da je rezultat toga ustanka bio istrebljenje Hrvata iz dijelova Dalmacije, Like i Bosne i Hercegovine, rasprava o tome je li on bio antifašistički ili ne, za Hrvate s toga područja i nije toliko važna, koliko činjenica da je taj ustanak bio protuhrvatski.

Naravno, za taj zločin nije odgovoran cijeli narod, nego njegovi ekstremni pripadnici koji su ga počinili. To pravilo vrijedi za sve narode i sve zločine. Uostalom, moga didu spasilo je upozorenje „komšinice“ – Srpkinja, kao što je nekim Hrvatima („katolicima“) u selu Luka, koji su se nakon spomenutog pokolja u srpnju vratili u selo, život spasio jedan Srbin („pravoslavni vjernik“) potajno ih upozorivši da se za Božić sprema veliki pokolj, pa neka bježe. Prema sjećanju moje bake, rekao im je: „Tko se od Hrvata ondje zatekne za Božić (1941.), neće ostati živ. Ni vaša mačka neće preživjeti.“ (Anto Orlovac, „Stoljeće i pol župe Obljaj-Bosansko Grahovo“, Bosansko Grahovo, 2013., str. 77)

Svaki zločin treba osuditi, bez obzira na to što nas komesari uvjeravaju da svi zločini nisu isti, jer su neki počinjeni „u ime plemenite ideje“. Jednako tako, treba poštivati i sve žrtve, no toga civilizacijskog načela nisu se držale vlasti u bivšoj Jugoslaviji. O zločinima nad Hrvatima u srpnju i kolovozu 1941. nije se smjelo govoriti, a neki bi da je i danas tako. Žalosno je da i u suvremenoj hrvatskoj državi javnost o tome malo zna. Sukladno opredjeljenju da sve žrtve treba poštivati, u situaciji kad se većina hrvatske javnosti suočila s negativnim stranama svoje prošlosti i osudila nečasna djela nad pripadnicima srpskoga naroda, nema razloga da se u suvremenoj Hrvatskoj prešućuju srpski zločini nad Hrvatima, samo zato što su upakirani celofanom „antifašizma“, koji kao pokret protiv fašizma ima pozitivnu povijesnu ulogu.

Stoga nitko razuman ne dovodi u pitanje antifašizam i njegove vrijednosti, no može li se antifašističkim nazvati ustanak kojim su istrijebljeni Hrvati s pojedinog područja (znanstveni rad na tu temu napisao je Zlatko Begonja, „Ustanak u Srbu '41 nije antifašistički“, časopis Vojna povijest, br. 4, Zagreb 2011.). Kakve su to „antifašističke“ vrijednosti provodili ubojice djece, oni koji su Ivana Balena - bebu od sedam mjeseci – bacili živog u goruću kuću, a jednogodišnjeg Dragutina u bunar, koji su ubili petomjesečnu bebu Mandu Matijević, Iliju Balena (dijete staro jednu godinu), Dragu Matijevića (dijete staro dvije godine), Anku Matijević i Petra Balena (stare četiri godina), Maru Matijević, Maru Balen i Jozu Balena (stare pet godina), Katu Matijević i Juru Balena (stare šest godina), sedmogodišnjaka Milu Balena, osmogodišnjakinje Milku i Maru Matijević, 12-godišnjaka Danu Matijevića, 13-godišnjakinju Katu Matijević itd.? Zaslužuju li i ta djeca spomen i poštovanje kao ostale nevine žrtve iz ratova 1940-ih i 1990-ih na koje nas stalno podsjećaju pojedine nevladine udruge u Hrvatskoj?

S obzirom na postojeće izvore i utvrđene činjenice, nema razloga ni da se, bez obzira na drugačije pridjeve koji se javljaju u historiografiji i publicistici, ustanku od 27. srpnja 1941. negira protuhrvatski karakter. Događaje u kojima su Hrvati na pojedinim područjima istrijebljeni (poubijani i protjerani), u kojima su njihove kuće zapaljene i u koje se više nisu smjeli vratiti, apsurdno je ne nazvati protuhrvatskim.

<http://www.dnevno.hr/kolumne/ante-nazor/91851-protuhrvatski-ustanak-u-srpnju-1941.html>

<http://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/91944-video-pogledajte-kako-je-bilo-na-prosvjedu-protiv-proslave-cetnickog-ustanka-u-srbu.html>